

Digitaal vaardig in het speciaal onderwijs: must of no-way?!

'De aanwezige digitale middelen zijn op onze school minimaal en ik ben zelf geen ster op dit gebied', zegt een mentor. 'Die quiz bij Aardrijkskunde met onze mobiele telefoon, die was leuk en leerzaam. Dat moeten we veel vaker doen!' roept een leerling. Beide reacties zijn afkomstig van een school voor voortgezet speciaal onderwijs, cluster 4. Twee voorbeelden waarin een groot verschil is te zien tussen leraren die wel en niet digitaal vaardig zijn. Maar hoe word je dan als leraar vaardig genoeg om de digitale wereld in je les te kunnen integreren? En in hoeverre is het van belang dat leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs digitaal vaardig zijn? Vragen waarnaar Rotterdamse leraren op zoek zijn gegaan.

Door Marjolein Jansen, MSc en drs. Esther van Efferen-Wiersma, medewerkers onderzoek, innovatie en advies bij de CED-Groep te Rotterdam

Voor iedereen biedt de digitale wereld een grote hoeveelheid aan nieuwe mogelijkheden. Ook voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, zoals leerlingen met een autismespectrumstoornis of leerlingen met een verstandelijke beperking.

Misschien zelfs juist voor deze leerlingen. Bijvoorbeeld als het voor hen moeilijk is om contact te maken. Of als leerstof goed gevisualiseerd moet zijn voordat zij het kunnen onthouden. De digitale wereld biedt hiervoor veel manieren waarvan gebruik gemaakt kan worden. Ook binnen de les. Maar maken leerlingen daar zelf ook al gebruik van? Dat gingen we het afgelopen schooljaar na op drie scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs (afgekort: (v)so). Hun bevindingen zijn samengevoegd in het *Draaiboek wijSONline* dat sinds september dit jaar gratis te downloaden is vanaf de landelijke website van de Gezonde School:

www.gezondeschool.nl/primair-onderwijs/gezondheidsthemas/werken-aan-mediawijsheid

ZIJN (V)SO LEERLINGEN ONLINE?

Totaal vulden 76 leerlingen uit zeven verschillende groepen van drie cluster-4 scholen een digitale vragenlijst in. Het niveau van de leerlingen varieerde van vmbo basisberoepsgerichte leerweg t/m havo. De jongste leerling was 10 jaar (groep 7) en de oudste leerling 18 jaar (5 havo). Het invullen gebeurde op de eigen school op een tablet geïntegreerd in een zuil, zodat het invullen anoniem kon. Vanuit de vragenlijsten blijkt dat bijna

alle leerlingen een mobiele telefoon hebben. 75 procent van de leerlingen heeft een smartphone. In de lagere groepen is dit nog minder dan de helft van de leerlingen, maar in de hogere klassen heeft nagenoeg iedereen een smartphone. Alle leerlingen die de vragenlijst hebben ingevuld maken thuis gebruik van digitale hulpmiddelen, zoals een tablet, iPad of (spel)computer. Zij gebruiken deze digitale middelen het meest voor spelletjes, filmpjes bekijken, muziek luisteren, met anderen praten, informatie opzoeken, social media, foto's maken en bewerken. In mindere mate maken zij gebruik van online shoppen en geldzaken. In de groepen 7 heeft slechts 30 procent een account op social media. Vanaf de brugklas stijgt dit percentage naar gemiddeld 90 procent van de leerlingen. De meest gebruikte social media zijn Whatsapp, Facebook (messenger), Instagram, Skype/Face Time, Google+/YouTube, e-mail en Snapchat. Leerlingen geven aan hier dagelijks gebruik van te maken. Leerlingen binnen het (v)so zijn dus zeker online!

Tips van goed bruikbare websites en apps binnen het (v)so

- Kahoot
- Mentimeter
- Les: It's up to you
- Prezi
- Brainscape
- Whatshappy

DIGITAAL VAARDIG TIJDENS DE LES?

In navolging op de antwoorden die leerlingen gaven in de vragenlijst, vond met 16 leerlingen een verdiepend interview plaats. In dit interview zijn de wensen, aandachtspunten en mogelijkheden van de digitale wereld binnen het onderwijs met de leerlingen besproken. Het blijkt dat leerlingen graag een online community willen waar ze huiswerk en cijfers kunnen vinden en opdrachten kunnen maken. Maar vooral waar ze vragen kunnen stellen aan klasgenoten en leraren. Opvallend is dat veel leerlingen het veel gebruikte Whatsapp geen goed middel vinden voor het stellen van vragen aan de leraar. 'Dat is niet echt iets voor school, meer persoonlijk. Je bent dan ook veel te veel afgeleid door al die berichten', aldus een leerling. Een van de scholen gebruikt Magister, wat de leerlingen een heel prettig middel vinden. Een andere mogelijkheid voor het gebruik tijdens de les zijn online quizzes. Leerlingen geven aan dat vooral het competitie-element zorgt voor een betere motivatie om de lesstof tot je te nemen. Ook zijn deze digitale quizzes actiever en minder saai dan uit een boek. Veel leerlingen geven aan dat ze het ook leuk vinden om iets met de hele klas te doen. Het zorgt voor afwisseling in een les. Verder noemen de leerlingen dat zij het belangrijk vinden om les te krijgen over social media. Vooral om hierover met de klas te praten: wat

wordt er allemaal gezegd op social media en hoe komt dat over? Vormen hiervoor zijn de voorbeeldlessen *It's up to you* en *Whatshappy*. Over het gebruik van social media is voor hen één les voldoende. Veel leerlingen geven aan dat ouders/verzorgers ook een belangrijke rol spelen in de opvoeding van het omgaan met social media. Het is niet alleen de taak van school. Veel leraren staan achter

dit inzicht en geven aan dat vooral samenwerking met ouders de manier is tot het vergroten van de digitale (online) vaardigheid van de leerlingen.

WAT KUN JE DOEN AAN MEDIAWIJSHEID?

Het is vooral van belang dat scholen de online wereld niet buiten houden maar dat zij deze integreren binnen hun onderwijs. Digitale middelen zijn onmisbaar in onze maatschappij en een groot onderdeel van de toekomst en dus zullen leerlingen, en leraren, moeten leren hoe zij hiermee op een adequate manier kunnen omgaan. Verbied dus niet standaard de mobiele telefoon tijdens de les, maar ga de mogelijkheden na hoe je tijdens je les hiervan gebruik kunt maken. Dat vraagt natuurlijk om een duidelijke visie van het gehele schoolteam en een helder beleid. Maar de school moet ook aan de randvoorwaarden voldoen. Zo gaf een van de leraren aan: 'Wij hebben geen wifi op school waardoor het gebruik van de digitale wereld lastig is. Wellicht zal hier in de toekomst verandering in komen, maar op dit moment beperkt dit wel onze mogelijkheden.' Wanneer steeds meer leraren vinden dat ook binnen het (v)so digitale middelen onmisbaar zijn, zullen zij dit dus als prioriteit bij de directie neer kunnen leggen. Samen werken aan randvoorwaarden en tegelijkertijd aan visie en beleid kan in een korte tijd veel opleveren. Lastig om te beginnen? Raadpleeg het gratis *Draaiboek wijSONline* voor praktische tips in de klas, handreikingen voor het schoolteam en aandachtspunten voor de samenwerking met ouders. Door stap voor stap de digitale wereld samen te verkennen, zul je ook samen digitaal vaardiger worden binnen het (v)so. <<

Digitale mogelijkheden binnen het onderwijs volgens (v)so leerlingen

- Online quizzes tijdens de les
- Een online community met zowel leraren als klasgenoten. Hierbij is online beveiliging zeer belangrijk
- Lessen over social media

Randvoorwaarden voor gebruik digitale middelen

- Heldere visie op ict
- Goede ict-infrastructuur
- Bruikbare hardware
- Professionalisering team
- Ict-ondersteuning voor leraren
- Helder internetprotocol